

kası da böyledir. " اَرَبْرُكَلْنَدِي er berkelendi = adam kamçı sahibi oldu".
(اَرَبْرُكَلْنَدِي - اَرَبْرُكَلْنَدِي berkelenür - berkelenmek).

اَبْرُغَلْنَدِي bürgelendi: " اَبْرُغَلْنَدِي er bürgelendi = adam öfkesinden pire gibi sıçradı, pirlendi", (اَبْرُغَلْنَدِي - اَبْرُغَلْنَدِي bürgelenür - bürgelenmek).

اَبْلِكَلْنَدِي bilgelendi: " اَبْلِكَلْنَدِي er bilgelendi = adam akıllandı, âkıllaştı". (اَبْلِكَلْنَدِي - اَبْلِكَلْنَدِي bilgelenür - bilgelenmek). En iyisi " اَبْلِكَلْمَسِينَدِي bilgimsindi"dir, "adam kendisini akıllı gösterdi" demektir. Başka ayrımlar da böyledir. Gerçekten bir iş olmadığı halde olmuş gibi göstermek anlamına gelen fiillerde emir kalıbı üzerine س , ن , م getirilerek bütün ayrımlarda bu yolda fiil yapılabilir.

اَبْلِكُولْنَدِي tilkülendi: " اَبْلِكُولْنَدِي er tilkülendi = adam tilkilik etti, yaltaklandı",
(اَبْلِكُولْنَدِي - اَبْلِكُولْنَدِي tilkülenür - tilkülenmek).

اَسِرْكَلْنَدِي sirkelendi: " اَسِرْكَلْنَدِي اَوْلَانْ سِرْكَلْنَدِي oğlan sirkelendi = çocuk sirkelendi, çocuğun başı bit yavrusu ile doldu", (اَسِرْكَلْنَدِي - اَسِرْكَلْنَدِي sirkelenür - sirkelenmek).

اَتُغْمَلْنَدِي tügmelendi: " اَتُغْمَلْنَدِي er tügmelendi =

adam düğmelendi", (adam gömleğinin i-
liklerini ilikleđi", (تَكْمَلُوا - تَكْمَلُونَ
tüğmelendir - tüğmelenmek).

كَسَمَلَنْدِي kesmelendi: "كَيْزُ كَسَمَلَنْدِي kız kesmelendi =
kız zülüflendi", (كَسَمَلُوا - كَسَمَلُونَ
kesmelendir - kesmelenmek).

+
+ +

BU AYRIMDAN MİSAL OLAN

يَقْرَلَنْدِي yakrılendi: "كُوِي يَقْرَلَنْدِي koy yakrılendi =
koyun yağlandı". (يَقْرَلُوا - يَقْرَلُونَ
yakrılanur - yakrılanmak).

يُغْلَنْدِي yuvgalendi: "أُغْلُ يُغْلَنْدِي ogul yuvgalendi =
çocuk yaramazlaştı", (يُغْلُوا - يُغْلُونَ
yuvgalanur - yuvgalanmak).

يُفْكَلَنْدِي yufkalendi: "أُلْ مِنْكَ يُفْكَلَنْدِي ol manğa yufka-
landı = o, bana yaltaklandı, yavun-
cıdı", (يُفْكَلُوا - يُفْكَلُونَ
yufkalanur - yufkalanmak).

يَغْمَلَنْدِي yagmalendi: "أَرِيغْمَلَنْدِي er yagmalendi =
adam Yağma kılığına girdi, onların
huyu ile huylandı", (يَغْمَلُوا - يَغْمَلُونَ
yagmalanur - yagmalanmak).

Bu, arapçada da böyledir:

وَقَيْسٌ غِيْلَانٌ وَمَرْءٌ نَقِيْسَا denir ki, "on-
ların kılığına girdi, onlara benzedi"
demektir. Ve yine arapçada نَعَدَدُ الرَّجُلِ
denir ki, "adam kendisini Maat kabile-

sinden gösterdi" demektir.

Bu fiillerin bu çeşidi dört harfli isimlerden yapılmış olur; yalnız beş harfli kelimenin son harfi atılmış bulunur. Bu, söyleniştir; yazıda böyle değildir [+]. "قوى يقرب لندی" "koy yakrıldı", "أرشفق لندی" er yufkalandı" gibi ki, "koyun yağlandı", "adam yaltaklandı" demektir. "İç yağı" anlamına olan "يقرب" yakrı"dan ی, "ince nesne" anlamına gelen "يقفا" yufka"dan الف düşmüştür. Başka isimler de bu kurallarla işaret ettiğimiz anlamlar üzerine ölçümlenebilir.

+
+ +

[+] Buradaki arapça ibare şöyledir: وَهَذَا النَّوعُ مِنَ الْأَفْعَالِ تَكُونُ مُرَكَّبَةً مِنْ الْأَسْمَاءِ الرَّبَاعِيَّةِ فَيُنْقَصُ مِنْهُ آخِرُ الْكَلِمَةِ مَخَاسِيَةً فِي الْفِطْرِ دُونَ الْخَطِّ . نَحْوُ قَوْلِهِمْ "قوى يقرب لندی" وَقَوْلِهِمْ "أرشفق لندی" آى تملق الرجل

Bu ibarede yanlışlık olmalıdır. Çünkü ibareden anlaşılacağına göre "yazıda değil, söylenişte beş harfli kelimenin sonu atılarak dört harfli kalan isimlerden mürekkep olan fiiller" demek olur. Halbuki ne يقرب ne de يقفا kelimeleri beş harfli değildir. Şu hale göre ibare: وَهَذَا النَّوعُ مِنَ الْأَفْعَالِ تَكُونُ مُرَكَّبَةً مِنَ الْأَسْمَاءِ الثَّلَاثِيَّةِ فَيُنْقَصُ مِنْهُ آخِرُ الْكَلِمَةِ رَبَاعِيَةً . . . .

olmalıdır. Çünkü yine يقرب ve يقفا kelimelerinin son harfleri atıldıktan sonra يقرب , يقفا şekli kalır. Bundan başka ibarenin son parçası da yanlış olmalıdır. Doğrusu في الخط دُونَ الْفِطْرِ olacaktır. Biz, yukarıdaki tercümeyi metinde bulduğumuz şekilde yaptık. Doğrusu şudur: "Fiillerin bu çeşidi -söylenişte değil, yazıda dört harfli olan kelimenin sonunun düşmesiyle üç harfli kalan isimlerden yapılmıştır". Nitekim az aşağıdaki ayırım bize tanıklık etmektedir. B. A.

سَرَاغُجْلَانْدِي saraguçlandı: "أُرَاغُتُ سَرَاغُجْلَانْدِي uragut saraguçlandı = kadın baş örtüsü örttü", (سَرَاغُجْلَانُورُ),
سَرَاغُجْلَانُورُ saraguçlanur - saraguçlanmak).

بِلَازُكْلَانْدِي bilezüklandı: "إِشَارُ بِلَازُكْلَانْدِي işler bilezüklandı = kadın bilezik takındı", (بِلَازُكْلَانُورُ),
بِلَازُكْلَانُورُ bilezüklenür - bilezüklenmek).

Fiillerden bu çeşitleri dört harfli isimlerden yapılmıştır [+]; beş harfli, altı harfli isimlerden yapsan dahi olabilir. Bütün Türk dillerinde kural bir düzeye yürümektedir: "أَرَسَقْلُدُرُقْلَانْدِي er sakalduruklandı = adam sakalduruğunu bağladı", "أَرَا لَاجُورُكْلَانْدِي er alaçulandı = adam alaçuk edindi". "أَرُخُهَارُورُكْلَانْدِي er xumarulandı = adam mirasa kondu", (adam bir dostunun veya başkasının malından kendisine azık edindi), "أَرُكْرَاكُورُكْلَانْدِي er keregülendi = adam çadırlandı, çadır edindi ve çadıra girdi".

سَايْرَامْلَانْدِي sayramlandı: "سُورُفُ سَايْرَامْلَانْدِي suw sayramlandı = su azaldı, bir parça çekildi, içerisinden geçilebilecek hal aldı", (سَايْرَامْلَانُورُ),
سَايْرَامْلَانُورُ sayramlanur - sayramlanmak).

[+] "يَقْرِي yakrı" ve "يُفْكَ yufka" kelimelerindeki yazımın doğruluğunu bu parça göstermektedir. B. A.

قَاتُونَلَنْدِي katunlandı: "أُرَاغُت قَاتُونَلَنْدِي uragut katunlandı = avrat hanımlandı, Han karısı şekline girdi", (قَاتُونَلَنْمَاق - قَاتُونَلَنْمَاق katunlanur - katunlanmak).

قَاغُونَلَنْدِي kagunlandı: "أَر قَاغُونَلَنْدِي er kagunlandı = adam kavun sahibi oldu", (قَاغُونَلَنْمَاق - قَاغُونَلَنْمَاق kagunlanur - kagunlanmak).

Kuralların hepsi sahih kitabında geçti, orada tanıtıldı, belle-tildi

Tanrıya öğüş, üç harfliler ki tabı bitti.

X

X

X

ESİRGİYEN, KORUYAN TANRININ

ADIYLA

İKİ HARFLİ İSİMLERDEN YAPILMIŞ DÖRTLÜLER

KİTABI

بَا be : Koyun melemesi bildirir. "قَوِي بِالَادِي قوي بالادي = koyun meledi".

بُو bu : Buğ, buhar, buğu. "أَشِيح بُوَسِي اشيح بوسي = tencere buğusu". Başkası da böyledir.

بُو bu : Bu. "بُوَأَر bu er = bu adam".

بِي bi : Kısarak. Türklerce; Oğuzlarca değil.

بِي bi : "بُوِي bوي" denilen böcek. Oğuzca.

- تُو tū : Tüy. " بِيْر تُو سَبِيْح bir tū sağ = bir tūy sağ, bir tel sağ".
- تُو tū : Renk. " تُو دَشْ تُو نَلَارُ tūdeğ tonlar = hepsi bir renkte olan elbiseler".
- تُو tū : At donu. " اَتِنِكَ نَاتُوْلُكْ atıñğ ne tūlüğ = atın ne dondadır, atın ne renktedir".
- تُو to : Bulamağ gibi pişirilen bir undur. Bir kaba konarak ekşitilir, sonra içilir.
- جا ça : Benzetme edatıdır. Arapçadaki benzetme اَلْ مَنِيْكَ ine benzer. " اَلْ مَنِيْكَ جَا ol meniñ çe = o, benim gibi" [+], " بُوْ اَنِيْكَ بُوْ اَنِيْكَ جَا bu anıñğ ça = bu onun gibi".
- جِي çî : Yaşlık. " جِي يَەر çî yer = yaş yer".
- جُو çü : Emir ve nehiyelerin sonuna gelerek emirde ve nehide pekitme (tekit) bildirir. " كَلْ جُو kel çü", " بَارْ مَا جُو bar-maçu", "hele gel, her halde gel", "hele gitme, her halde gitme". Bu şekil ancak hitap halinde söylenir.
- سا sa : Şart bildiren edattır. " اَلْ اَفْكَارْ سَا ol efke barsa = o, eve giderse", " سَنْ قَانْ بَرْ سَا سَنْ sen kaçan barsa sen = sen ne zaman gidersen". Bu ancak fiillere

[+] اَلْ مَنِيْكَ جَا ibaresinin arapça izahında اَلْ اَنِيْكَ كَيْتَلْ هَذَا denilmiş ise de burada ufak bir yanlışlık olsa gerektir. Nitekim sayın üstat Bay Kilisli de bu yanlışlığa işaret etmiştir. Bize kalırsa ibare اَلْ اَنِيْكَ كَيْتَلْ olmalıdır. Çünkü Türkçesinin gereği budur. Bundan başka satırın ikinci parçasında بُوْ اَنِيْكَ جَا sözü gelmektedir ki, izahında اَلْ اَنِيْكَ كَيْتَلْ هَذَا denilmektedir. B. A.

gelir.

سا sa : "Sen" anlamına bir kelime. سا ايرمن

sa ayurmen = sana söylerim". Buradaki
الف harfi سن kelimesindeki ن dan
çevrilmiştir. نك kelimesinde ا-
tılmıştır. الف in ن dan çevrilmiş
olması arapçada dahi vardır. Ulu Tan-
rının : اعشى كنفعا sözünü gibi. Şair
nin:

وَاللّٰهُ رَبُّكَ فَاعْبُدَا

sözünü gibi.

سُو sü : Asker. Şu savda dahi gelmiştir: "أناغقا"

أناغقا otaga -
ka öpkelep süge sözlemedük = otaga kı-
zıp askerle konuşmadı", (çadırındaki ar-
kadaşlarına kızarak ondan sonra asker-
le görüşmedi). Bu sav, birisinin işle-
diği iş yüzünden, öbür arkadaşlarına
kızarak konuşmayan kişi için söylenir.
Şu parçada dahi gelmiştir :

سوكلدي ييربا قرارق سا
بجتي انكرالبا ايا افت بلب اليشاز

Sü keldi yer yapa

Karar kar ....

Kaçtı anğar Alp Aya

Ufut bolup ol yaşar